

O naștere americană

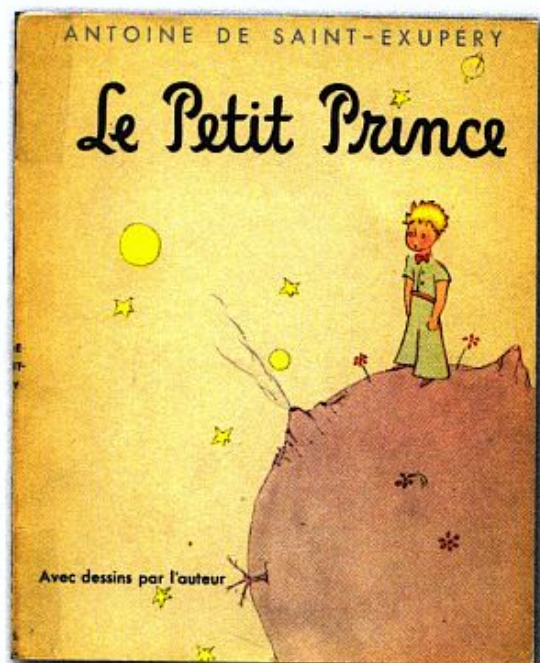
Scută istorie editorială a Micului Prinț

ALBAN CERISIER

Ediția originală a *Micului Prinț* apare la New York pe 6 aprilie 1943, la editura Reynal & Hitchcock. O versiune legată în limba engleză (*The Little Prince*) și două ediții ale textului original francez (una broșată, alta legată) sunt propuse de aceeași editură cititorilor rezidenți pe atunci în Statele Unite.

În Franța, cartea lui Saint-Exupéry nu este descoperită decât în aprilie 1946, într-o ediție cartonată pe care o publică Gaston Gallimard, editorul scriitorului, începând din 1929. Publicată încă din timpul vieții lui Saint-Exupéry în Statele Unite și în Canada, opera este revelată astfel cu titlu postum francezilor. Cuvintele micului prinț aveau să fie citite în Franța și transmise cu atât mai multă gravitate și emoție.

Astfel, opera literară cea mai tradusă a secolului XX, deși a unui autor francez, a fost scrisă, publicată și citită pentru prima dată pe continentul american. Această naștere a unui expatriat, care arată că micul prinț este și el un copil al războiului, și acest destin ieșit din comun pentru o carte de imaginație constituie mai mult decât o ciudățenie editorială. De la *Curierul de Sud* la *Pilot de război*, scriitorul și-a compus majoritatea operelor în afara Franței, în izolarea pe care i-o impunea viața sa de pilot și de om angajat. *Micul Prinț*, născut din profundul sentiment de izolare al autorului la New York, nu se abate de la regulă. Căci, înainte de a fi eroul unei cărți, acest micuț personaj s-a instalat în viața scriitorului,

Ediție originală în limba franceză,
New York, Reynal & Hitchcock, 1943

Manhattan, anii 1940.

apărând pe marginile manuscriselor și corespondenței sale sub trăsături încă șovăielnice, uneori încă înzestrate cu aripi, survolând pamântul, ghemuit pe un nor sau privind în zare din înaltul unei coline blânde, acoperite cu iarbă. S-a cuibărit în solitudinea poetului exilat și a pilotului fără vârstă, ca dintr-o dublă necesitate. Necesitatea de a avea încontinuu pe lângă el prezența reconfortantă a celui dublu al său, a acelei părți din sine însuși rămasă fidelă unui anumit adevăr privind relațiile umane; necesitatea, în acei ani întunecați în care omul se pierde pe sine din vedere, iar lumea se dezagreghează, de a transmite contemporanilor săi o povestire a convertirii, un mit refondator. „Este foarte ciudată disperarea, am nevoie să renasc.”

Saint-Exupéry s-a implicat, așadar, mult în alcătuirea acestui album singular, neasemuit și totuși bogat în numeroase referințe. L-a ilustrat cu propriile sale acuarele (faptul este destul de rar pentru a fi subliniat); l-a dorit după chipul său și adresându-se tuturor. A vrut ca cititorii săi să-l recunoască acolo, prin ecourile nenumărate care îl leagă de operă și de istoria sa personală, la fel de mult cât să se recunoască pe ei înșiși acolo, solicitând partea de copilărie pe care au păstrat-o în sinea lor. Acestea sunt magia și harul unei povestiri care nu se lasă totuși niciodată cu totul înțelese.

Agenda personală a lui Saint-Exupéry, 1943

„UN FRANCEZ IEȘIT DIN COMUN“

În 1943, scriitorul și pilotul Saint-Exupéry este o personalitate bine cunoscută americanilor, „eroul cel mai nobil, un francez ieșit din comun“ (Raymond Aron). Cel de al doilea roman al său, *Zbor de noapte*, tradus în Statele Unite încă din 1932, este pe dată adaptat cinematografic, cu Clark Gable în rolul principal.

Scriitorul, care descoperă New Yorkul la 11 ianuarie 1938, nu face mai puțin de cinci drumuri dus-întors timp de doi ani între cele două continente, mai întâi cu ocazia unui raid care se încheie cu prăbușirea avionului său Simoun și cu multiple traumatisme pentru pilot. Apoi, el face drumul pentru a pune la punct ediția americană a titlului *Pământ al oamenilor* (*Wind, Sand and Stars*). Apariția acestei cărți, premiate cu National Book Award, reprezintă un succes; librarii americani o declară cea mai bună operă neromanească a anului 1939. După un sejur mai îndelungat în Manhattan, în primăvara anului 1938, Saint-Exupéry, care nu vorbește nici măcar o boabă de engleză, devine cel mai american dintre scriitorii francezi. Trecutul său glorios ca pilot al Aeroștalei contribuie la notorietatea sa; iar sosirea pe calea aerului în iulie 1939 la Long Island la bordul celui mai mare hidroavion din lume, *Lieutenant-de-Vaisseau-Paris*, ca pilot secund al prietenului său Guillaumet, întreține legenda.

Scriitorul a țesut astfel încă din perioada premergătoare războiului o parte din rețeaua de relații profesionale și amicale pe care se sprijină, doi ani mai târziu, cu ocazia sejurului său de douăzeci și șapte de luni pe pământ american. Editorii săi Eugene Reynal și Curtice Hitchcock (pe care îi întâlnește la Paris în 1932) și soțiile lor pregătesc terenul; agentul său Maximilian Becker își joacă deja rolul de intermediar; iar traducătorul său Lewis Galantière este la lucru, asistând și îmboldind un autor care nu-și furnizează textul decât cu pipeta, scuzându-se de mii de ori pe parcurs.

Revenirea lui Saint-Exupéry la New York în 1941 nu este, așadar, deplăsată, cu toate prejudecățile lui față de societatea americană și față de „îngrămădirile de oameni în piramidele lor de piatră“. Însă această decizie a fost îndelung gândită în cursul lunilor care au urmat prăbușirii franceze în fața armatei germane. Demobilizat la 31 iulie 1940 și profund lovit de dezastru, Saint-Exupéry ezită în privința pasului de făcut, evitând

La Rockefeller Center, New York, 13 iulie 1939

Acasă la pictorul Bernard Lamotte, New York, prin 1941–1942

totodată să se alăture clanului gaullist din Londra. Privește cu suspiciune această Franță autoproclamată care nu ar fi pierdut războiul, ci doar o bătălie, și care nu s-ar fi făcut vinovată de pactizare cu inamicul. Saint-Exupéry este cu mult mai preocupat de francezii din Franța „luați ostatici” de patrulele germane și al căror armistițiu, după părerea sa, a salvat, la urma urmei, „substanța”. Ce altceva este de făcut, dacă nu să pledeze pentru o soluție militară americană?

Saint-Exupéry se îmbarcă la Lisabona la bordul lui *Siboney* la 21 decembrie 1940 și petrece această a șasea traversare în compania producătorului Jean Renoir. Două genii în cabină, a căror asemănare fizică, dar și a timbrului vocii, reflectează proximitatea lor în materie de sensibilitate morală și politică. După ce au debarcat la New York, la 31 decembrie 1940, cei doi rămân în legătură pe toată durata șederii lui Saint-Exupéry în Statele Unite, lucrând mai cu seamă la un proiect de adaptare a romanului *Pământ al oamenilor*. Jean Renoir îl primește pe scriitor la el acasă la Los Angeles, în primăvara și vara anului 1941; acesta își va îngriji acolo sănătatea și va termina *Pilot de război*.

Instalat mai întâi la *Ritz-Carlton*, Saint-Exupéry își reîntâlnește prietenii cei mai dragi, exilați la fel ca el la New York. Primul dintre ei este pictorul Bernard Lamotte, în casa căruia îi va putea întâlni pe Jean Gabin, Charlie Chaplin, Marlène Dietrich, Greta Garbo... Este, de asemenea, foarte legat de

Din spate, Antoine de Saint-Exupéry și prietenul său Henri Guillaumet după amerizarea la New York, la bordul hidroavionului *Lieutenant-de-Vaisseau-Paris*, iulie 1939

Sosirea la New York la bordul lui *Siboney*, 31 decembrie 1940

Antoine de Saint-Exupéry în compania soților Reynal, New York [1941-1942]

ziaristul Pierre Lazareff, care lucrează la War Information Office, și de soția acestuia Hélène, care lucrează pentru Harper's Bazaar – unde, încă din aprilie 1941, este întrebat, ca și Carson McCullers, în legătură cu cărțile sale preferate: „Prima carte pe care am iubit-o cu adevărat, mărturisește scriitorul francez, este o culegere din basmele lui Hans Christian Andersen”.

Sosirea lui Saint-Exupéry la New York este anunțată în prima ediție din anul 1941 a ziarului *New York Times*, urmată, cincisprezece zile mai târziu, de o informație în legătură cu înmânarea premiului pentru *Pământ al oamenilor* în fața unei audiențe de 1 500 de persoane la Hotel Astor! Saint-Exupéry își poate încasa drepturile de autor, ceea ce îi permite să închirieze un confortabil apartament situat la 240 Central Park South, cu deschidere spre celebrul parc din New York. La parter se află cafeneaua Arnold, unde, în iunie 1942, soții Reynal i-ar fi sugerat autorului să scrie o poveste pentru copii.

Dar, în iunie 1941, covorul roșu este deja mânjit de calomniile privitoare la un pretins sprijin adus de Saint-Exupéry guvernului de la Vichy. Acesta este începutul unei lungi serii de atacuri care întunecă sejurul prelungit al scriitorului la New York și îi agravează suferința morală – în pofida publicării în februarie 1942 a cărții *Pilot de război*, puternică evocare a angajamentului său militar împotriva

Desen de Saint-Exupéry pe un exemplar din *Pământ al oamenilor* oferit lui Bernard Lamotte. „După o seară în casa lui Bernard Lamotte, amândoi simțim puternic senzația de rotație terestră (N.B. Elefantul este în Asia. El ne echilibrează greutatea, ceea ce permite pământului să se rotească).”

